

V A S S Z É C S E N Y I

MÚLTIDÉZŐ

I V . É V F O L Y A M , 2 0 1 4 . S Z E N T A N D R Á S H A V A

KÉPKOMMENTÁROK (21)

A Képkommentárok rovat ezúttal is egy témát jár körül, amit a mai generációk már nem is ismernek. Létezett Lipárt központjában egy toronyépület, amit a helyiek csak „villanytoronynak” hívtak, valójában pedig egy transzformátor ház volt. A múlt század harmincas éveinek második felében épült, és a hetvenes évek közepén bontották el. Ha készült volna Lipárról képeslap a két világháború közt (lehet, hogy készült, de eddig ilyet nem ismerünk), akkor a lipárti templom, a trianoni emlékmű, a sarokiskola, a Káptalan kastély, a Szokok kastély és a Stöger vendéglő mellett biztosan ez a torony is rákerült volna, hiszen olyan látványos nevezetessége volt a falunak, amit csak most tudjuk, mennyire hiányzik. (Pl. ma a 87-es út másik oldalán felépíthetnénk a párját, és a kettőt egy felüljáró híddal köthetnénk össze, és megoldódna az iskolások mindennapos életveszélyes közlekedése.) A vártoronyyszerű épület a községrész középkorát is megidézte, hisz hajdan Mileken létezett egy földvár. A második világháború idején, a Lipárt határában állomásozó német légvédelmi katonai egység a villanytorony körül aktív társadalmi életet élt szabadidejében, Szombathelyről a toronyig jöttek ki a taxik az alkalmi vendégekkel, és persze a Stöger vendéglő volt a másik ilyen „szabadidős központ”. Az áramátalakító később a

gyerekek játszótéren is lett, kiválóan lehetett körbe, körbe bújócskázni körülötte. Azonban a technika fejlődésével egyszer csak elvesztette funkcióját, és fölöslegessé vált. Még egy ideig dacolt sorstalanságával, de aztán egyszer csak eltűnt. Akkor még nem volt sejtendő, hogy körülötte micsoda forgalom zúdul el ma naponta, senki sem gondolt tehát egy jövőbeni felüljáró szükségességére. Pedig ma milyen fontos lenne, és egy ilyen objektum, egy ilyen kéttornyú felüljáró, a főútvonal mellett a település emblémája, a „mi ikertornyaink” lehetne. (Képek: A „villanytorony az ötvenes évek végén és a hatvanas években.)

MOST AKKOR KIÉ A SAROKISKOLA?

A mostani helyhatósági választások kapcsán, Varga Dezső, egykori polgármester egy választási levélben egy érdekes és aktuális témát vetett fel, amivel a Múltidéző már korábbi számaiban is érintőlegesen foglalkozott, mégpedig a lipárti „Sarokiskolának” nevezett iskolaépület tulajdonjoga. „Az önkormányzat által az egyházközség részére 2002-ben, a lipárti templom belső felújításának költségeire átadott 4 millió Ft támogatást a polgármester visszakérte, Gyuri atya pedig ijedtében vissza is adta. Nem volt senki, aki megnézte volna az erről szóló testületi határozatot? Az adomány célja a sarokiskola, mint elkommunikált egyházi ingatlan kárpótlását szolgálta.” Valóban a Rákosi korszakban államosított egyházi ingatlanok rendszerváltás utáni kárpótlásának idején a sarokiskola nem került be a kárpótlást igénylő ingatlanok listájára, az önkormányzat ezért hozta saját hatáskörben, 2002-ben ezt a döntést, ugyanis a sarokiskola valójában nem is az egyházközségé volt, hanem a lipárti templomé. Nézzük is meg az 1874. december 1-i keltezésű alapító okirat különös

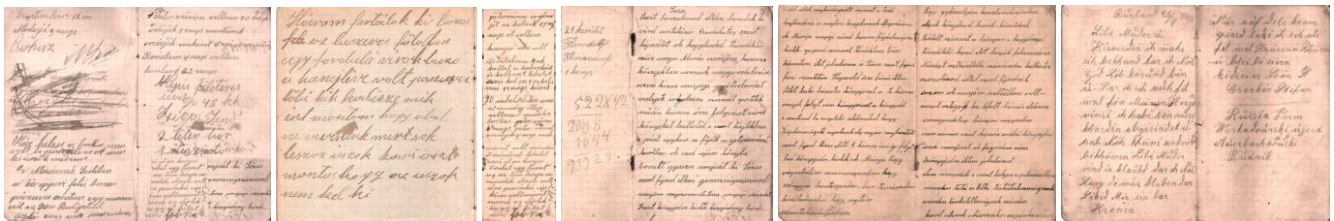

kitételét. (Ami valójában nem is annyira különös, hisz a kiegyezés utáni Eötvös József közoktatási törvénye liberális szellemiségű volt, ami miatt a lipárti tanoda alapításának kitétele igenis előrelátó volt. A kiegyezés és az I. világháború közt több egyházi iskolát államosítottak a liberalizmus szellemében Magyarországon. Az 1948-as rákosi államosításról nem is

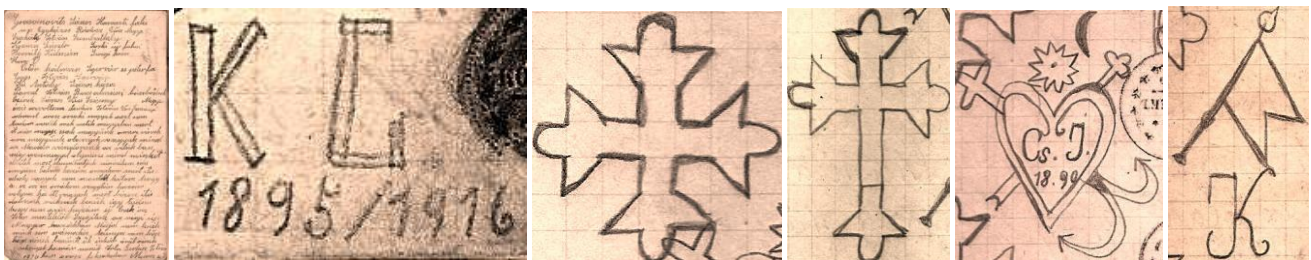
beszélve.) „Az idők folyamán, ha az iskola jellege megszűnne katolikus lenni, a telek az épülettel együtt visszazáll a templomra.” Az 1875-ös iskola telkét és épületét ugyanis a lipárti templom pénzén vették meg, és ezen a telken épült fel száz éve, 1913-ban a sarokiskola. Az alapító határozatot 1874-ben a következők írták alá: Baráth László, Bozzay Ferenc, Gerezsd István, Gombkötő István, Gombkötő György, id. Gombkötő György községbíró, Gombkötő Mihály, Danka József, Egyed László, Fekete György, Fekete János, Fekete Lajos, Horváth Ferenc, Horváth Mihály, Kapui Ferenc, Kapui István, Kapui János, Károly Mihály, Kovács László, Köves Antal kanonok, Marton Ferenc, Nagy Imre, Nagy István, Nagy János, Nagy József, Nagy Mihály, Nagy Péter, Sós György, Stöger János, Sütő Ádám, Sütő János, Szel Ignác járási szolgabíró, Szmodich József a káptalan-uradalom részéről, Takács János, Vörös György és Vörös Mihály. Nagyrészt olyan személyek, akiknek a leszármazottai ma is itt élnek. 1912 márciusában Szabó Lőrinc plébános másolatot készített az 1874-es alapító okiratról, majd ezután Baráth János körjegyző az épülő sarokiskola telkét telekkönyvileg is a lipárti templomra írta. Tehát jogszerűen járt el a 2002-es határozatában az akkori képviselőtestület, amikor az iskola államosításáért 4 millió forinttal kárpótolta a lipárti templomot. A felálló új testület azonban visszakérte ezt a pénzt, így az iskolaépület jogszerűen ismét a lipárti templomé. A jelenlegi Ambrózy-Migazzi István általános iskola legutóbbi állami kezelésbe vételekor a sarokiskola nem került a magyar államhoz, habár az iskola ebédlőnek ma is használja azt. Az utóbbi években hallani lehet arról, hogy az épületet az önkormányzat el szeretné adni, tehát ezért is fontos a sarokiskola épületének tulajdonjogi tisztázása. Már csak azért is, mivel a lipárti templomnak birtokában van a Kárpát-medencében egyedülálló módon egy középkori Mária szobor, aminek halaszthatatlan restaurálása nagy költségeket jelent az egyházközség számára. A templom életveszélyes barokk szószékéről és megcsonkított barokk oltáráról nem is beszélve, amik szintén sürgős felújítást igényelnek. Ugyanakkor mindhárom restaurálást el kellene végezni 2017-re, a falu közelgő nyolc százéves évfordulójára. (Képek: A sarok iskola udvara az 50-es évek végén, utcai homlokzata a 60-as évek elején, pedagógusaink az iskola előtt ugyanebben az időben.)

CSERKÉSZ ISTVÁN I. VILÁGHÁBORÚS NAPLÓJA (4)

Befejező részéhez érkezett Cserkész István első világháborús naplótöredékének közlése. Épp akkor, amikor falunkból idén először, Merkli Ferenc atya vezetésével zarándokok keresték fel a doberdói és isonzói helyszíneket, ahol száz évvel ezelőtt, a kaporettói áttöréskor a két községből többen az életüket vesztették. Merkli atya misét mondott a nemrég kialakított magyar kápolnában hősi halottaink lelki üdvéért, száz évig vártak az ott porladó nagyapáink erre. Stencinger Norbert vasszécsenyi kötődésű hadtörténész pedig megelevenítette a száz évvel ezelőtti eseményeket zarándokaink számára. Cserkész István eddigi közölt naplórészleteiből is láthattuk a frontvonalban és a fogolytáborban milyen fontos volt számukra a Mindenható, ez a

most közölt utolsó részben sem lesz másként. „Szeptember 12 én Malogi 9 nap Cserkisz – Ház helen a baka nem volt bepi... nem les üszök méksem – Madarak sziliben a kis gyuri felü bevan páczuva azutan egy maszin szil az Tur Rudijebul való emez mid poczuk... Péterváron voltam 10 nap odájig 8 nap mentünk orsjik mekint 8 nap mentünk Rovádban 4 nap voltam lemerk 22 nap - Kipis féliteres üveg 48 kk Zsiga Jenő 2 liter bor 1 deci törkö – Három fertálik ki hozza az luczera földben így fordulá virák buza és hanojlive volt mék ént montom hogy abul ne veressünk mert sok leszoz üszok kari oszt monta hogy az uszok nem kel ki – péterváron sogban jót az kölcsik 11 napot voltam kenyir nem volt 50 rubelesem csak hullot es buborkát és kalbust lehetet az is hol 3 es 4 rukol veni 11 nap köcsik 90 rubelban van és mindig iten voltam mind az farkas péter vára 6 nap péter várad orsojig 4 nap csak mácsik volt minden it mindent lehetet veni az kenyir 5 rubel egy funt es az tán ... mindik olcsob volt ... az picinkis .., kevés volt márit minek az elértek hogy it kiket ... - 21 kerület Florizdorf (...) 1 komp – Ima Szent borzalomal eltelve borulok le vérel veritéköző Csodálatos szent képed előt oh kegyelmekel tündöklő szűz anya Mária szemejim keserves könyekben usznak meggondolván azon kinos anyaji gyötrelmeket melyek irgalmas szivedet esepstetik

midőn három óra folyvást véres könyeket hullotal a szent hajlékban mint egykor az fijasat a getszemáni kertben, oh vesd rejám könybe borult gyaszos semejidet ki Jézus szent fijas elleni gonoszságaimmal anyisor megszorítottam aszonyi szivedet Szent könnyidre kérlek lágyisdmeig bűnös élet által megkeményedett szívemet s tedd hajlandóvá a megtérés

kegyelmének elfogadására oh Márija anyaji szíved keserves fájdalmajira kérlek: gerjeszd szívemet töredelmes bűnbánatra élet jobbulásra és Jézus szent fíjad foró szeretetére Kapcsold össze bűnös életem fölöt hu bánatos könyeidet a te három órájig folyt véres könyeiddel s mutasd be engestelő áldozatul hogy Irgalmasságot nyerhessek oly sogsor megbántott szent fíjad Jézus előtt E három órájig folyt bus könyeidre kérlek oh Márija légy vigastalóm somoruságomban légy erőségem kísértésejimbem, légy tanácsadóm kételkedéseimbem légy segítőm viszontaksákaimban légy gyámolyom keresztviseléséjimbem oh könyebicsd buval-bánatokal terhelt szívemet a hányszor e kegyelmezél tündöklő képed elöt hozád folamodom Mindezt eszközözdki számomra hathatós szószolód által szent fíjadnál érzem oh anyám méltatlan voltamat retegek ha lefolt bűnös életemre viszagondolok bünejim szigyenében nem merem szent képedre emelni könyejimbem uszó szemejimet de fogadom véres könyeidre életem jobbulását elen mondok a szent helyen e pillanatban minden testi és lelki tisztátalanságban minden türhetlenségnek minden kevélségnek s hívszákos napácskodásnak minde gyülülködésnek és mértéktelensiknek kisz vagyok fogadásom zálogául türedelmes gyónás által mielőbb edigi főkép megszogot bünejim rútságából kititulni csak végy hatalmas anyaji oltamadban s irgalmasságod palástja alá most főkép halálos kicsakkodásomban leginkáb Jézus veleggettülő szige előtt hol minden titok felfedeztetik minden kondolat és szó engesztelen ítélet alá vonatik: oh akor mutasd elő Jézus szent fíjadnak három órájig hullatott anyaji könyeidet hogy ezek érdemejét irgalmad örök életet nyerhesen szegény bűnbánó lelkem. Ámen írta Cserkész

István. – Grasanovits János Haraszi falu up Egyházás Rádocz Vas megye, Szakály István Szombathely, Kozma László Sorki új falusi, Horváth Kálmán Senegi háza, Östör Kálmán Igervár és péterfa, Gázs István Igervár, Kis Antaly János háza, Perczel István Bacsalmácsi bácsbodrok, Czírok János Vas Szécseny Megye énis azvoltam Cserkisz István Vas Szécsenyi demost orosz orsooki vagyok aszt sem tudom medik mek melik megyeben mert it nics megye csak megyünk amere visnek ara megyünk olanyok vagyunk mind az Madár vándorunk az vilákban mély azsemegyel olymesze mind minket elvittek most elmondhatjuk nivsénékem édes anyám babám hazám orszakom mint itis ahogy vagyok nem monthatom hogy ez az én orszakom vagytán hazám volyna ha itt vagyok mert bizon itis dobnak ruknak benük így tudom hogy nem azén hazám ej csak az Isten mentélelőb Szegitele az régi sép Magyar hazánkban majd nem lenék másik sem másnaka kunja nem köp köpnének benünk ök inkáb örülnének sekenyek komán menik Irta Cserkisz István 1916-ban orosz foksagaban”

KILENCEDIK KÖNYV

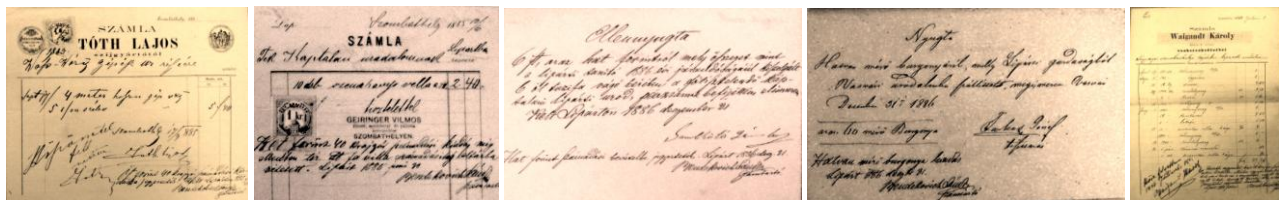
Októberben jelent meg a faluból elszármazott Nagy János költő kilencedik önálló kötete. A Múltidéző fontosnak tartja, hogy a ma is ezer szállal és emlékkel a szülőfaluhoz kötődő költő legújabb „Égigérő zenebona” című kötetének rövid ismertetését, bemutatását. A legújabb kötet egy versciklust ölel fel, amely „egy tölgyfa körül” mutatja be az élővilág zsongását, madarak, rovarok emlősállatok mindennapi életét, és hát a tölgyfa persze nem más, mint a lipárti gyöp mitikus tölgyfája, a

Múltidézőben eddig is többször felidézett Ambrózy Teréz tölgyfája. „A réz közepén tölgyfa áll, / hol télen nyáron áll a bál. / Valóságos madártanya, s rázendít a zene-bona” (Nyitány). „Tölgyfa alatt, bokron túl / tanakodik három nyúl, / jaj, a fülük lekonyul...” Levegőben köröz héja, / tölgyfa fölött a karéja” (Közjáték). „Tölgyfa törzsén, mint az ács, / dolgozik egy kalapács: / - Kipp-kopp, kopp-kopp, kip-kip-kop! / Borúra most semmi ok! / A piros sapkás kis doktor, / - a fák orvosa kopácsol” (Harkály-futamok). Az Égigérő zenebonában a költő rengeteg hangutánzó szót használ, sőt újakat is hoz létre. Így Weöres Sándor és Gazdag Erzszi nyomdokaiba lép. A gyermekkor világa szinte minden versében megidéződik, így a Gyöngyös parti jegenyesor „Nyárfák csúcsán féltékenyen / varjú csapat les, kivár” (Varjúkár), „Egy dobásra / a nyárfasor mögött a rét” (Hármasban I.), „Alkonyatkor / a jegenyenyár levelei / susognak lány muzsikát. / Az altatódal feledteti / a nap minden búját-baját...” (Tücsökszerenád), vagy maga a táj. „Ide látszik a távoli hegy, / és felkéklik a hegyoldal (Munkadal). De ugyanígy feldereng a gyermekkor világa: „Az út mellett a legelőn / jár a kövér birka-falka, / A kolompos megy legelől, / és a végén ballag a gazda... / A nyáját puli tereli, / látszólag tetszik a munka neki.(Hármasban II.),

„Naplementekor / adott jelle indul a nyáj, / várja az út, tiszta a gyp, / a fedetlen, védett karám. / Idejekorán mehet hazafelé, / a megszokott úton szaporán, / siet még a tele jászol elé. Jelle elindul a menet, s tudják mindnyájan az illetet. (Hármadban III.) versekben. Ám legszebben a szülőfaluról egy kézzel írt négy sorosban vall: „Fogja még a szívemet Lipárt, / már nem is használ és nem is árt. (Alázat és hűség). Ez a rezignált kötődés részben annak tudható be, hogy a szülőfalú immár közel egy évtizede mintha megfeledezett volna híres szülőfjéről, a Múltidéző tehát ezért érezte kötelességének ezt a beszámolót, a gyermekkor világát újravarázsoló, talán a gyerekeknek leginkább szóló kötetről.

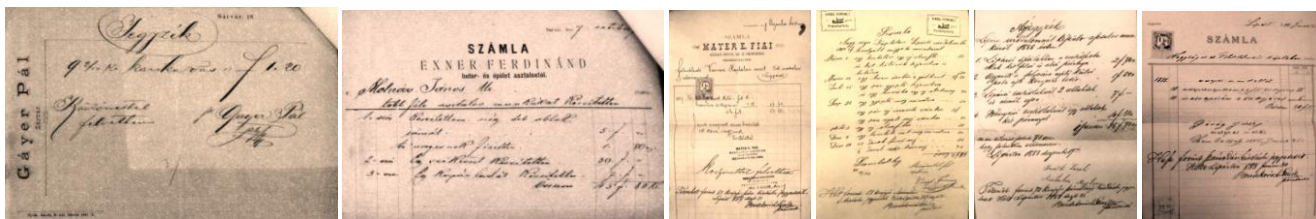
A SZÁMLÁK VILÁGA (4)

Ezúttal 1855-88 közötti számlák közt tallózunk. Sajnos ebből az időszakból is többnyire csak a káptalan lipárti uradalmának a számlái maradtak fenn. Tóth Lajos szombathelyi szíjgyártó felülbélyegzett számlája. 1885. szeptember 17-éről. Geringer Vilmos szombathelyi kereskedőnek a számlája 10 db „szénahányó” villáról a káptalan lipárti uradalma részére. Gombkötő János lipárti bíró ellennyugtája 6 forintról és 6 öl tűzifáról a lipárti kántortanító évi járandóságáról. Farkas József káptalani tisztartó nyugtája 60 mérő burgonyáról, amit a vasvári uradalomba szállítatott. Waigmandt Károly szombathelyi vaskereskedő számlája 1886. július 1-ről. A szombathelyi „Schuster Gyula örökösei” üveg és edénykereskedés számlája egy képkeretről, amelybe az országos kiállításon nyert lipárti árpáról szóló dicséret oklevelet keretezte a káptalani uradalom. Pulay Károly szombathelyi kötélgyártó mester számlája kötélgyártó munkákról, amit a káptalani uradalomnak végzett.

A szombathelyi Böbel Nándor vasáru kereskedés számlája a lipárti uradalom számára. A szombathelyi Szentlélekhez gyógyszerész vég számlája az 1887 évi vásárlásokról. A szombathelyi Zimmermann Károly vaskereskedésének számlája 1887. augusztus 22-ről. A szombathelyi Hammerler József kádármester számlája a lipárti malomban végzett javításokról. A sárvári Gayer Pál jegyzéke. A sárvári Exner Ferdinánd bútór és épületasztalos számlája szintén a lipárti malomban végzett munkákról. A szombathelyi Mayer Ede fiai gazdasági gépgyár vas és fémöntöde számlája a lipárti uradalom számára, a falu a számlán Lippard-ként van írva. A szombathelyi Virág Ferenc szíjgyártó számlája 7 forint 88 krajcár értékű káptalani munkáiról. (A pecséten Virág, a vezetéknev, az aláírásban viszont Virágh-ként írta alá.) Bendli László asztalosmester

árjegyzéke az 188 évi káptalan-uradalmi munkákról. A lipárti tiszt lakban a cselédszoba ablakának kijavításáról, ugyanitt a folyosó nyíró külső ajtónak a megjavítása, a káptalan-uradalmi cselédházon két ablakok elkészítése, a kányási major cselédházán egy ablakok elkészítése, összesen 5 forint 70 krajcár értékben. A szombathelyi Görög József cserepesmester 20 forintos számlája a lipárti uradalomban végzett munkákról. A számlát Bendekovich Sándor zámtartó ellenjegyezte aláírásával 1888. június 30-án. Bendekovich Sándor a lipárti temetőben nyugszik, fiával és feleségével együtt, sírjuk a templomtoronnyal szemben található, sajnos nagyon gondozatlan, pedig a keszthelyi agrárdiplomával rendelkező apa és fia sokat tett Lipártért, és a káptalani uradalomért. A működése alatt a lipárti uradalom komoly gazdasági tényező volt a régióban. Nagyon becsületes, tisztességes szakember volt, önéletrajza megtalálható a szombathelyi egyházmegyei levéltárban, akkor írta, amikor 1882-ben megpályázta a lipárti uradalmi számtartói állást. 1841. december 11-én született, felesége Pethő Katalin volt. Fiúk 1905. november 15-én, húszévesen hunyt el.

A következő szám tartalmából: A lipárti Betlehemekről, A számlák világa (5), Festett örökségünk, Ebergényi Viktor válópere.